

3.6.2025

EOAK/967/2024

Ratkaisija: Apulaisoikeusasiamies Maija Sakslin

Esittelijä: Esittelijäneuvos Heidi Laurila

LAPSEN ROKOTTAMINEN KOULUTERVEYDENHUOLLOSSA

Tiivistelmä

Apulaisoikeusasiamiehellä (AOA) ei laillisuusvalvojana ollut mahdollisuutta kyseenalaista terveydenhoitajan tekemää arviota lapsen kyvystä päättää hoidostaan. Kouluterveydenhoitaja oli arvioinut, että lapsi kykeni ikänsä ja kehitystasonsa perusteella päättämään hoidostaan. Lasta oli hoidettu yhteisymmärryksessä lapsen itsensä kanssa, ja hänelle oli annettu influenssarokote. Kun lapsen oli katsottu kykenevän päättämään itse hoidostaan, hänen huoltajiensa suostumusten hankkiminen ei ole ollut lain mukaan aiheellista.

AOA totesi kuitenkin, että asiassa saadun selvityksen perusteella alaikäisen lapsen päätöksentekoa koskeva lainsäädäntö ei ole ollut hyvinvointialueella kaikilta osin selkeästi tiedossa. AOA piti myönteisenä, että hyvinvointialueen ohjeistusta on tältä osin arvioitu uudelleen.

AOA totesi, että tässä tapauksessa lapsi on ollut tapahtuma-aikaan huomattavan nuori eli 8-vuotias. Tässä tilanteessa lapsen päätöksentekokyvyn arviointi tulee tehdä erityisen huolellisesti.

Potilaslain mukaan potilaalle on annettava selvitys hänen terveydentilastaan ja hoidosta. Tiedonsaantioikeuden toteutuminen on tärkeää, jotta potilas voi käyttää itsemääräämisoikeuttaan ja antaa pätevän suostumuksensa hoitoon. Selvitys on annettava siten, että potilas ymmärtää asian. Alaikäisen potilaan kohdalla riittävien tietojen antaminen lapsen ikä- ja kehitystasoon sopivalla tavalla on erityisen tärkeää. Mitä nuoremasta lapsesta on kyse, sitä korostuneempi on riittävien ja ymmärrettävien tietojen antamisen merkitys. AOA korosti vielä yleisellä tasolla vaatimusta riittävien tietojen antamisesta hoidon merkityksestä, eri hoitovaihtoehdoista ja niiden vaikutuksista sekä hoitoon liittyviä riskeistä.

AOA totesi lisäksi, että potilasasiakirjamerkinnät eivät vastanneet lainsäädännön asettamia vaatimuksia. Koska lapsi on ollut huomattavan nuori siinä vaiheessa, kun hänet on arvioitu kykeneväksi päättämään hoidostaan, myös kirjaamisen merkitys on korostunut.

AOA saattoi käsityksensä hyvinvointialueen ja terveydenhoitajan tietoon.

1 KANTELU

Kantelija arvosteli hyvinvointialueen kouluterveydenhoitajan menettelyä. Kantelija kertoi, että hänen 8-vuotiaalle lapselleen (jälj. lapsi) annettiin koulussa influenssarokotus. Kantelija ei olisi halunnut lastaan rokotettavaksi ja katsoi, ettei lapsi ollut kypsä päättämään hoidostaan. Hänen mukaansa rokottamista ei voitu toteuttaa ainoastaan toisen vanhemman suostumuksella. Kantelija kyseenalaisti myös sen, kuinka lapsen henkilöllisyys oli rokotustilanteessa varmistettu.

Kantelun liitteinä olivat kantelijan hyvinvointialueelle tekemä muistutus ja siihen 6.2.2024 annettu vastaus.

2 SELVITYS

2.1 Asiakirjat

- - -

2.2 Selvityksen sisältö

2.2.1 Hyvinvointialueen lausunto

Hyvinvointialueen lausunnossa viitataan terveydenhoitajan antamaan selvitykseen, jonka mukaan hän arvioi kantelijan lapsen päätöskykyiseksi rokotteen ottamisen suhteen. Molempien huoltajien suostumusta ei varmistettu.

Kahdeksanvuotiaiden lasten katsotaan usein olevan vielä vanhempiensa päätösvallassa. Laki ei kuitenkaan tunne päätöskykyisyyden alaikärajaa, vaan laki potilaan asemasta ja oikeuksista velvoittaa terveydenhuollon ammattilaisia tekemään jokaisella alaikäisen vastaanotolla kypsyysarvion ja linjaamaan lapsen kyvystä päättää hoidostaan tapauskohtaisesti. Lausunnossa viitataan myös lapsen oikeuksien sopimukseen.

Tilannekohtainen kypsyysarvio toteutuu kaikilla alaikäisten vastaanotoilla, myös joukkorokotuspäivien tyyppisissä lyhyissä kontakteissa. Kypsyysarviot tehdään THL:n ohjeistuksen mukaan terveydenhuollon ammattilaisen toimesta, tapauskohtaisesti, vuorovaikutukseen ja keskusteluun perustuen. THL:n materiaalit kuuluvat yksikön työntekijöiden perehdytyksissä läpikäytäviin ohjeisiin.

Kyseisen lapsen rokotusvastaanotolla kypsyyskuvausta on kirjattu vapaamuotoisesti tekstiin. Rokotteen antamisen aikaan käytössä ollut potilastietojärjestelmän versio ei mahdollistanut kypsyysarvioiden rakenteista kirjaamista, vaan kirjaamiset ovat olleet vapaamuotoisia ja tästä syystä ajoittain myös puutteellisia. Päätöskykyisyyden osalta kirjaamiskäytäntöjen oli määrä yhdenmukaistua kevään 2024 aikana, minkä jälkeen alaikäisten potilasasiakirjamerkintöjä ei ole mahdollista tallentaa vapaamuotoisilla päätöskykyisyyden kirjaamisilla.

Huoltajien suostumuksia on rokotteen antamisen aikaan selvitetty keskustelemalla rokoteohjelmasta ja sen ulkopuolelta tarjottavista rokotteista THL:n huoltajille suunnattua materiaalia apuna käyttäen neuvolan ja tarvittaessa kouluterveydenhuollon ensimmäisillä käynneillä. Mahdolliset rokotuskiellot ja rajoitukset on kirjattu potilastietojärjestelmään. Hyvinvointialueen käytäntöjä on sittemmin uudistettu ottamalla käyttöön allekirjoitettava rokotesuostumuslomake ja sopimalla yhtenevistä suostumusten ja kieltojen kirjaamiskäytännöistä. Jatkossa sekä huoltajien hyväksymät että huoltajien kieltämät rokotteet kirjataan jokaisen alaikäisen potilaan riskitietoihin. Laissa säädetty velvoite terveydenhuollon ammattilaisen tekemään kypsyysarvioon sekä lapsen kypsyystason mukaiseen kuulemiseen ja lapsen osallisuuden mahdollistamiseen säilyy. Hyvinvointialueen työntekijöitä on ohjattu käyttämään erityistä harkintaa, kirjamaan päätöksen perusteet kattavasti ja kysymään tarvittaessa neuvoa esihenkilöltään tilanteissa, joissa alaikäisen rokotuspäätös perustuu ainoastaan tai ensisijaisesti tapaus- ja tilannekohtaiseen kypsyysarvioon.

Potilaan henkilöllisyydestä varmistutaan käyttämällä vähintään kahta yksilöivää tunnistetietoa silloinkin, kun terveydenhoitaja tuntee potilaan. Kelakortteja saatetaan tunnistamisen nopeuttamiseksi pyytää ottamaan mukaan esimerkiksi rokotuspäivinä. Lapsi on tunnistettu terveydenhoitajan vastaanotolla ilman kelakorttia. Tunnistaminen on tehty potilastietojärjestelmän tunnistetietojen, kuvan ja tunnistetiedot sisältävien koulun Wilma-järjestelmän tietojen sekä oppilaan kanssa käydyn keskustelun avulla. Pienen koulun pitkäaikainen terveydenhoitaja on lisäksi tuntenut lapsen henkilökohtaisesti.

2.2.2 Terveydenhoitajan selvitys

Terveydenhoitaja kertoi järjestäneensä kouluterveydenhoitajana koulussa walk-in influenssarokotuspäivän 7.11.2023. Perheitä tiedotettiin rokotuspäivästä ennakoivasti Wilmassa.

Terveydenhoitaja arvioi, että kyseessä oleva lapsi oli nuoresta iästä huolimattaan kykenevä itsenäiseen päätökseen rokotteen ottamisesta. Päätökseen vaikutti se, että lapsi oli tullut itselleen lähtökohtaisesti ikävään tilanteeseen yksin ja omatoimisesti. Hän oli myös heti vastaanotolle tultuaan kertonut soittaneensa isälleen asiasta ja saaneensa tältä luvan rokottamiseen. Terveydenhoitaja kertoi lapselle mistä rokotuksessa oli kyse ja mitä varten rokotetaan sekä varmisti tämän ymmärtävän mistä oli kyse. Terveydenhoitajalla ei ollut käsitystä vanhempien eriävistä mielipiteistä. Aiemmissa kirjauksissa potilastietojärjestelmässä ei näkynyt merkintöjä kielloista rokotusten suhteen.

Terveydenhoitaja tunnisti lapsen potilastietojen, tarkentavan keskustelun sekä Wilma-järjestelmän tietojen avulla. Hän käytti tunnistaessa lapsen järjestelmään tallennettua kuvaa, nimeä, syntymäaikaa, vanhempien nimiä, osoite- ja koululuokkatietoja. Pienessä koulussa pidempään työskennelleenä ja lasta jo edellisvuonna terveystarkastaneena ja rokottaneena hän myös tunsi lapsen jo ennestään.

Rokottamisen jälkeen äiti otti yhteyttä terveydenhoitajaan, joka pahoitteli äidille asiaa sekä teki HaiPro-ilmoituksen (ilmoitus potilasturvallisuuden vaaratapahtumien raportoimiseksi) ja oli yhteydessä esimieheensä ja ylilääkäriin.

3 RATKAISU

3.1 Arvioinnin lähtökohta

Perustuslain 109 §:n mukaan oikeusasiamiehen tulee valvoa, että tuomioistuimet ja muut viranomaiset sekä virkamiehet, julkisyhteisön työntekijät ja muutkin julkista tehtävää hoitaessaan noudattavat lakia ja täyttävät velvollisuutensa. Tehtäväänsä hoitaessaan oikeusasiamies valvoo perusoikeuksien ja ihmisoikeuksien toteutumista.

3.2 Tapahtumat potilasasiakirjojen mukaan

Kouluterveydenhoitajan laatiman potilasasiakirjamerkinnän mukaan lapsi tuli 7.11.2023 terveydenhoitajan vastaanotolle influenssarokotukselle itsenäisesti koulupäivän aikana. Lapsi halusi ottaa rokotuksen ja oli saanut isältä luvan rokotukseen. Influenssarokotus annettiin.

Potilasasiakirjamerkinnän mukaan rokottamisen jälkeen äiti soitti terveydenhoitajalle ja oli pahoillaan rokotteen antamisesta ainoastaan isän luvalla. Terveydenhoitaja pahoitteli asiaa ja teki HaiPro-ilmoituksen. Jatkossa todettiin pyydettävän rokotuksiin molempien vanhempien suostumus.

3.3 Sovellettavat säännökset

3.3.1 Perustuslaki

Perustuslain 6 §:n 3 momentin mukaan lapsia on kohdeltava tasa-arvoisesti yksilöinä, ja heidän tulee saada vaikuttaa itseään koskeviin asioihin kehitystään vastaavasti.

Perustuslain 7 §:n 1 momentin mukaan jokaisella on oikeus henkilökohtaiseen vapauteen, koskemattomuuteen ja turvallisuuteen.

Perustuslain 19 §:n 3 momentin mukaan julkisen vallan on turvattava, sen mukaan kuin lailla tarkemmin säädetään, jokaiselle riittävät sosiaali- ja terveystalvet ja edistettävä väestön terveyttä. Julkisen vallan on myös tuettava perheen ja muiden lapsen huolenpidosta vastaavien mahdollisuuksia turvata lapsen hyvinvointi ja yksilöllinen kasvu.

Perustuslain 22 §:n mukaan julkisen vallan on turvattava perusoikeuksien ja ihmisoikeuksien toteutuminen.

3.3.2 Lapsen oikeuksien yleissopimus

Yleissopimuksen 3 artiklan mukaan kaikissa julkisen tai yksityisen sosiaalihuollon, tuomioistuinten, hallintoviranomaisten tai lainsäädäntöelimien toimissa, jotka koskevat lapsia, on ensisijaisesti otettava huomioon lapsen etu.

Sopimusvaltiot pyrkivät parhaansa mukaan takaamaan sen periaatteen tunnustamisen, että vanhemmat vastaavat yhteisesti lapsen kasvatuksesta ja kehityksestä. Lapsen edun on määrättävä heidän toimintaansa (artikla 18).

Sopimusvaltiot tunnustavat, että lapsella on oikeus nauttia parhaasta mahdollisesta terveydentilasta sekä sairauksien hoitamiseen ja kuntoutukseen tarkoitetuista palveluista. Sopimusvaltiot pyrkivät varmistamaan, ettei yksikään lapsi joudu luopumaan oikeudestaan nauttia tällaisista terveyspalveluista (24 artikla).

3.3.3 Yleissopimus ihmisoikeuksien ja ihmisarvon suojaamiseksi biologian ja lääketieteen alalla, biolääketiedesopimus)

Biolääketiedesopimuksen 5 artiklan mukaan terveyteen kohdistuva toimenpide voidaan suorittaa vain, jos kyseinen henkilö on antanut suostumuksensa vapaasta tahdostaan ja tietoisena kaikista asiaan vaikuttavista seikoista. Kyseiselle henkilölle on annettava etukäteen asianmukainen selvitys toimenpiteen tarkoituksesta ja luonteesta sekä sen seurauksista ja riskeistä. Kyseinen henkilö voi vapaasti peruuttaa suostumuksensa milloin tahansa.

Sopimuksen 6 artiklan 2 kohdan mukaan, jos alaikäinen ei lain mukaan voi antaa suostumustaan toimenpiteeseen, voidaan toimenpide suorittaa vain hänen laillisen edustajansa tai laissa määrätyn viranomaisen, henkilön tai muun tahon luvalla. Alaikäisen mielipide on otettava huomioon hänen ikäänsä ja kehitystasoaan vastaavasti.

3.3.4 Laki potilaan asemasta ja oikeuksista (potilaslaki)

Potilaslain 5 §:n mukaan potilaalle on annettava selvitys hänen terveydentilastaan, hoidon merkityksestä, eri hoitovaihtoehdoista ja niiden vaikutuksista sekä muista hänen hoitoonsa liittyvistä seikoista, joilla on merkitystä päätettäessä hänen hoitamisestaan. Selvitystä ei kuitenkaan tule antaa vastoin potilaan tahtoa tai silloin, kun on ilmeistä, että selvityksen antamisesta aiheutuisi vakavaa vaaraa potilaan hengelle tai terveydelle. Terveydenhuollon ammattihenkilön on annettava selvitys siten, että potilas riittävästi ymmärtää sen sisällön.

Potilaslain 7 §:n mukaan alaikäisen potilaan mielipide hoitotoimenpiteeseen on selvitettävä silloin, kun se on hänen ikäänsä ja kehitystasoonsa nähden mahdollista. Jos alaikäinen ikänsä ja kehitystasonsa perusteella kykenee päättämään hoidostaan, häntä on hoidettava yhteisymmärryksessä hänen kanssaan. Jos alaikäinen ei kykene päättämään hoidostaan, häntä on hoidettava yhteisymmärryksessä hänen huoltajansa tai muun laillisen edustajansa kanssa.

Tapahtuma-aikaan voimassa olleen potilaslain 12 §:n mukaan terveydenhuollon ammattihenkilön tulee merkitä potilasasiakirjoihin potilaan hoidon järjestämisen, suunnittelun, toteuttamisen ja seurannan turvaamiseksi tarpeelliset tiedot. Potilasasiakirjojen laatimisesta säädetään tarkemmin sosiaali- ja terveysministeriön asetuksella (potilasasiakirja-asetus, tapahtuma-aikaan voimassa 94/2022).

Tapahtuma-aikaan voimassa olleen potilasasiakirja-asetuksen 19 §:n 1 momentin mukaan, jos alaikäistä potilasta hoidetaan potilaan asemasta ja oikeuksista annetun lain 7 §:n 1 momentissa tarkoitettussa tilanteessa yhteisymmärryksessä hänen kanssaan, tästä tulee tehdä merkinnät potilasasiakirjoihin. Merkinnöistä tulee käydä ilmi myös, salliiko alaikäinen potilas terveydentilaansa tai kyseistä hoitoa koskevien tietojen antamisen hänen huoltajalleen tai muulle lailliselle edustajalleen vai onko hän potilaan asemasta ja oikeuksista annetun lain 9 §:n 2 momentin mukaisesti kieltänyt tietojen antamisen.

3.3.5 Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki

Oppilas- ja opiskelijahuoltolain 18 §:n mukaan opiskeluhuoltoa toteutetaan yhteistyössä opiskelijan ja hänen huoltajiensa kanssa. Opiskelijan omat toivomukset ja mielipiteet on otettava huomioon häntä koskevissa toimenpiteissä ja ratkaisuissa hänen ikäänsä, kehitystasonsa ja muiden henkilökohtaisten edellytystensä mukaisesti. Alaikäinen ja muu vajaavaltainen voi, ottaen huomioon hänen ikäänsä, kehitystasonsa ja muut henkilökohtaiset ominaisuutensa sekä asian laatu, painavasta syystä kieltää huoltajaansa tai muuta laillista edustajansa osallistumasta itseään koskevan opiskeluhuoltoasian käsittelyyn sekä antamasta itseään koskevia salassa pidettäviä opiskeluhuollon tietoja huoltajalleen tai muulle lailliselle edustajalleen, jollei se ole selvästi hänen etunsa vastaista. Arvion vajaavaltaisen edun toteutumisesta tekee opiskeluhuollon henkilöstöön kuuluva sosiaali- tai terveydenhuollon ammattihenkilö. Huoltajalla ei ole oikeutta kieltää alaikäistä käyttämästä opiskeluhuollon palveluja.

3.3.6 Laki terveydenhuollon ammattihenkilöistä

Terveydenhuollon ammatinharjoittajien lain 15 §:n mukaan terveydenhuollon ammattihenkilön ammattitoiminnan päämääränä on terveyden ylläpitäminen ja edistäminen, sairauksien ehkäiseminen sekä sairaiden parantaminen ja heidän kärsimystensä lievittäminen. Terveydenhuollon ammattihenkilön on ammattitoiminnassaan sovellettava yleisesti hyväksytyjä ja kokemusperäisiä perusteltuja menettelytapoja koulutuksensa mukaisesti, jota hänen on pyrittävä jatkuvasti täydentämään. Ammattitoiminnassaan terveydenhuollon ammattihenkilön tulee tasapuolisesti ottaa huomioon ammattitoiminnasta potilaalle koituvat hyödyt ja sen mahdolliset haitat. Terveydenhuollon ammattihenkilöllä on velvollisuus ottaa huomioon, mitä potilaan oikeuksista säädetään.

3.4 Arviointi

3.4.1 Rokottaminen

Influenssarokotteen antaminen on terveyden- ja sairaanhoitoa, ja siinä on sovellettava terveydenhuollon lainsäädäntöä, kuten potilaslakia.

Potilaslaki korostaa alaikäisen oman tahdon merkitystä hoitoratkaisuja tehtäessä. Alaikäisen potilaan mielipide hoitotoimenpiteeseen on selvitettävä silloin, kun se on hänen ikänsä ja kehitystasoonsa nähden mahdollista. Jos alaikäinen ikänsä ja kehitystasonsa perusteella kykenee päättämään hoidostaan, häntä on hoidettava yhteisymmärryksessä hänen kanssaan. Jos taas alaikäinen ei kykene päättämään hoidostaan, häntä on hoidettava yhteisymmärryksessä hänen huoltajansa tai muun laillisen edustajansa kanssa. Ratkaisevaa on siten alaikäisen oma kyky päättää hoidostaan.

Potilaslaissa tai muussakaan lainsäädännössä ei ole asetettu ikäraja alaikäisen itsemääräämisoikeudelle eli oikeudelle päättää itse henkilökohtaiseen koskemattomuuteensa puuttumisesta. Ratkaisevaa on se, kykeneekö alaikäinen ymmärtämään hoidon tai siitä kieltäytymisen merkityksen ja vaikutuksen terveydentilalleen. Tällöin tulee ottaa huomioon muun muassa hänen ikänsä, hänen yleinen kypsyneisyytensä sekä hoitotoimenpiteen luonne ja niihin mahdollisesti liittyvät riskitekijät. Alaikäisen kyky itse päättää hoidostaan jää lääkärin tai muun terveydenhuollon ammattihenkilön arvioitavaksi (HE 185/1991, s. 17–18).

Tässä tapauksessa selvityksen mukaan terveydenhoitaja on arvioinut, että lapsi kykenee ikänsä ja kehitystasonsa perusteella päättämään hoidostaan. Selvityksen perusteella lasta on hoidettu yhteisymmärryksessä lapsen itsensä kanssa, ja rokote on annettu.

Minulla ei laillisuusvalvojana ole mahdollisuutta kyseenalaista terveydenhoitajan tekemää arviota lapsen kyvystä päättää hoidostaan.

Kun lapsen on katsottu kykenevän päättämään itse hoidostaan, hänen huoltajiensa suostumusten hankkiminen ei ole ollut lain mukaan aiheellista.

Edellä esitetyn perusteella en voi todeta lainvastaista menettelyä siltä osin kuin terveydenhoitaja on arvioinut lapsen kykenevän päättämään hoidostaan ja antanut lapsen toivomuksen mukaisesti hänelle influenssarokotteen.

Totean kuitenkin, että asiaan liittyvissä hyvinvointialueen laatimissa asiakirjoissa, kuten potilasasiakirjoissa ja muistutusvastauksessa, on osin epä johdonmukaisia ja ristiriitaisiakin mainintoja huoltajilta pyydytyistä tai edellytettävistä suostumuksista ja niiden merkityksestä. Muistutusvastauksessa on esimerkiksi todettu, että terveydenhoitaja oli keskustelun perusteella arvioinut vastaanotolle tulleen lapsen olevan sekä halukas ottamaan rokotteen että kykenevä päättämään rokotteen ottamisesta. Vastauksessa todettiin kuitenkin lisäksi, että molempien vanhempien suostumuksen varmistaminen olisi ollut hyvän toimintatavan mukaista ja olisi varmistanut lapsen hoidon toteutumisen yhteisymmärryksessä vanhempien kanssa.

Asiassa saamani selvityksen perusteella katson, että alaikäisen lapsen päätöksentekoa koskeva lainsäädäntö ei ole ollut hyvinvointialueella kaikilta osin selkeästi tiedossa. Pidän myönteisenä, että hyvinvointialueen ohjeistusta on tältä osin arvioitu uudelleen.

Totean vielä, että tässä tapauksessa lapsi on ollut tapahtuma-aikaan huomattavan nuori. Tässä tilanteessa lapsen päätöksentekokyvyn arviointi tulee tehdä erityisen huolellisesti.

Potilaslain mukaan potilaalle on annettava selvitys hänen terveydentilastaan ja hoidosta. Tiedonsaantioikeuden toteutuminen on tärkeää, jotta potilas voi käyttää itsemääräämisoikeuttaan ja antaa pätevän suostumuksensa hoitoon. Selvitys on annettava siten, että potilas ymmärtää asian. Alaikäisen potilaan kohdalla riittävien tietojen antaminen lapsen ikä- ja kehitystasoon sopivalla tavalla on erityisen tärkeää. Mitä nuoremasta lapsesta on kyse, sitä korostuneempi on riittävien ja ymmärrettävien tietojen antamisen merkitys.

Terveydenhoitaja on selvityksessään todennut kertoneensa ennen rokotusta lapselle, mistä rokotuksessa on kyse ja mitä varten rokotetaan. Hän kertoi varmistuneensa, että lapsi ymmärsi mistä oli kyse.

Saadun selvityksen perusteella lasta on ennen rokottamista informoitu rokottamisesta ja sen merkityksestä. Selvitys on annettu suullisesti, eikä minulla siksi ole mahdollisuutta arvioida tarkemmin annetun tiedon sisältöä tai antamistapaa taikka käytyä keskustelua. Korostan kuitenkin vielä yleisellä tasolla vaatimusta riittävien tietojen antamisesta hoidon merkityksestä, eri hoitovaihtoehtoista ja niiden vaikutuksista sekä hoitoon liittyviä riskejä.

3.4.2 Potilasasiakirjojen laatiminen

Tässä asiassa lapsen on katsottu ikänsä ja kehitystasonsa perusteella kykenevän päättämään itse hoidostaan.

Jos alaikäistä potilasta hoidetaan potilaan asemasta ja oikeuksista annetun lain 7 §:n 1 momentissa tarkoitettussa tilanteessa yhteisymmärryksessä hänen kanssaan, tästä on tullut tapahtuma-aikaan voimassa olleen potilasasiakirja-asetuksen 19 §:n 1 momentin mukaan tehdä merkinnät potilasasiakirjoihin.

Terveydenhoitajan laatimista potilasasiakirjoista ei käy selkeästi ilmi, onko hän arvioinut lapsen kyvyn päättää hoidostaan, ja mikä on ollut arvioinnin johtopäätös. Potilasasiakirjoista ei siten käy riittävällä tavalla ilmi, että lasta on hoidettu selvityksessä esitetyllä tavalla yhteisymmärryksessä lapsen kanssa. Potilasasiakirjoista ei myöskään asetuksessa edellytetyllä tavalla ilmene, salliiko alaikäinen potilas terveydentilaansa tai kyseistä hoitoa koskevien tietojen antamisen hänen huoltajalleen tai muulle lailliselle edustajalleen vai onko hän potilaan asemasta ja oikeuksista annetun lain 9 §:n 2 momentin mukaisesti kieltänyt tietojen antamisen.

Potilasasiakirjamerkinnät eivät siten vastaa lainsäädännön asettamia vaatimuksia.

Totean lisäksi, että tässä asiassa lapsi on ollut huomattavan nuori siinä vaiheessa, kun hänet on arvioitu kykeneväksi päättämään hoidostaan. Tämän vuoksi myös kirjaamisen merkitys on korostunut.

Lisäksi totean selvyyden vuoksi, että potilasasiakirjoja koskeva lainsäädäntö on muuttunut 1.1.2024 alkaen sosiaali- ja terveydenhuollon asiakastietojen käsittelystä annetun lain (asiakastietolaki, 703/2023) tultua voimaan.

3.4.3 Potilaan tunnistaminen

Laissa ei ole säädetty siitä, millä tavoin potilas tulee tunnistaa terveydenhuollon ammattihenkilön vastaanotolla. Potilaan hyvä hoito ja potilasturvallisuus edellyttävät potilaan tunnistamisesta riittävällä tavalla.

Selvityksen mukaan hyvinvointialueen kouluterveydenhuollossa potilaan henkilöllisyydestä varmistutaan käyttämällä vähintään kahta yksilöivää tunnistetietoa silloinkin, kun terveydenhoitaja tuntee potilaan.

Tässä tapauksessa lapsi on tunnistettu potilastietojärjestelmän tunnistetietojen, kuvan ja tunnistetiedot sisältävien koulun Wilma-järjestelmän tietojen sekä oppilaan kanssa käydyn keskustelun avulla. Pienen koulun pitkäaikainen terveydenhoitaja on lisäksi tuntenut lapsen henkilökohtaisesti.

En ole voinut todeta lainvastaista menettelyä tältä osin.

4 TOIMENPITEET

Saatan edellä kohdassa 3.4.1 esittämäni käsitykset hyvinvointialueen ja terveydenhoitajan tietoon.

Saatan kohdassa 3.4.2 esittämäni käsityksen terveydenhoitajan tietoon.

Tässä tarkoituksessa lähetän hyvinvointialueelle ja terveydenhoitajalle jäljennöksen tästä päätöksestäni.